

УДК 658

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-50>**Нор В.В.**

аспірант кафедри економіки та публічного управління,
Національний аерокосмічний університет імені М. С. Жуковського
"Харківський авіаційний інститут"
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6461-1500>

Nor Vita

National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Стаття присвячена ретроспективному аналізу становлення і розвитку понятійного апарату економічної безпеки підприємства. В процесі дослідження публікацій, виділено наступну періодизацію: початкове формування, стандартизація та узагальнення, актуалізація та доповнення. Перший етап пов'язаний з економічною кризою та банкрутством підприємств, що активізувало наукові дослідження. Другий етап характеризується стандартизацією підходів та розвитком аналітичних інструментів. Третій етап включає адаптацію поняття до нових викликів, зокрема воєнної агресії. На основі проведеного аналізу, виділено та обґрунтовано ключові і найбільш важливі ознаки категорії, що допомогло сформулювати авторське тлумачення цієї категорії. Сформовано загальну схему механізму економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, ретроспективний аналіз, періодизація, механізм економічної безпеки.

THE RETROSPECTIVE ANALYSIS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE CONCEPTUAL APPARATUS OF ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

The article is devoted to a retrospective analysis of the formation and development of the conceptual apparatus of economic security of enterprise. The article notes that many factors influence the development of the conceptual apparatus of economic security of enterprise and are constantly transforming, following the current requirements of the business and scientific environment, which requires further research, improvement, and generalization of existing results. In the process of studying the scientific publications of leading scientists, the following periodization was identified: the initial formation of the category (mid-90s – 2007), standardization and generalization (2008–2021), and updating and supplementation (from 2022 to the present). The first stage is associated with the economic crisis and bankruptcy of enterprises, which intensified scientific research. The second stage is characterized by the standardization of approaches and the development of analytical tools. The third stage includes adapting the concept to new challenges, including military aggression. Based on the retrospective analysis of definitions, the author identifies and substantiates the key and most important features of the category of economic security of an enterprise. This helped to formulate the author's own interpretation of this category, namely: economic security of an enterprise is an active state of protection of the economic system of an enterprise from negative impacts of internal and external environments, which is ensured by efficient use of available resources, as well as a set of measures to identify, assess and algorithms for neutralizing threats of various nature (reducing the impact, avoiding, accepting or transferring threats), with a view to sustainable functioning and dynamic development of an enterprise, as well as the possibility of Based on the generalization of approaches and the author's own interpretation, a general scheme of the mechanism of economic security of enterprise is developed. It is noted that the main function in providing analytics on the status of resources, systems, stakeholders, goals, and strategies is assigned to the monitoring and forecasting system, which is combined with all elements of the mechanism. Its functions are developing and tracking metrics, monitoring, and evaluating efficiency, analysing internal and external environments, controlling implementation, and forecasting.

Keywords: economic security of an enterprise, retrospective analysis, periodization, mechanism of economic security.

JEL classification: M190, Z130

Постановка проблеми. В сучасних умовах категорія «економічна безпека підприємства» стає ключовим фактором в забезпеченні стабільного функціонування і розвитку вітчизняних підприємств. Глибоке і повне розуміння цієї категорії дає змогу бізнесу ефективно використовувати ресурси, адаптуватися до змін у мінливому зовнішньому середовищі, а також вибудовувати активні механізми для протистояння різноманітним загрозам і негативним впливам. Знання і застосування принципів економічної безпеки дає змогу прогнозувати і попереджати кризові явища, використовувати різні стратегії для мінімізації ризиків, розробляти заходи і

дії щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства. Все це підтверджує те, що ця категорія відіграє критичну роль для ефективного і сталого розвитку різних підприємницьких структур в сучасних економічних, політичних і воєнних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основний вклад у розвиток понятійного апарату категорії «економічна безпека підприємства» зробили такі вчені, як: О. Ареф'єва, І. Баланюк, Н. Білошкурська, М. Білошкурський, І. Босса, Ю. Бровкіна, І. Венглюк, І. Воловельська, Н. Гапак, В. Гаркуша, В. Голій, О. Голій, Л. Гнилицька, О. Гривківська, Н. Дехтяр,

О. Дейнека, В. Дикань, А. Джошуа, Б. Дуб, К. Дяченко, Н. Єршова, Г. Єфімова, Г. Іващенко, В. Зайченко, Т. Зубко, О. Заячківська, К. Зіненко, Т. Кобелева, Г. Козаченко, Л. Ковальська, О. Коваленко, С. Коваленко, Т. Корнієнко, Л. Корчевська, А. Крутова, Т. Кузенко, І. Лубенець, О. Ляшенко, О. Маковоз, М. Максимюк, Я. Мірошніченко, С. Марущак, О. Мішин, С. Мішина, С. Мушнікова, О. Петрина, С. Покропивний, В. Пономарьов, О. Пристемський, В. Прохорова, Н. Прус, Г. Пухальська, Н. Реверчук, Є. Рудніченко, А. Сакун, О. Сосновська, І. Угрімова, А. Фалович, П. Фоцій, Г. Христич, А. Череп, І. Шевченко, С. Шкарлет та О. Ярошенко. Але слід зазначити, що розвиток цієї категорії відбувається під впливом багатьох факторів і постійно трансформується, відповідно до актуальних вимог бізнесу і наукового середовища, що потребує подальшого дослідження, удосконалення і узагальнення існуючих результатів.

Метою статті є проведення ретроспективного аналізу становлення і розвитку понятійного апарату економічної безпеки підприємства і узагальнення існуючих підходів, а також виділення ключових ознак задля формулювання авторського тлумачення.

Виклад основних результатів дослідження. Ретроспективу розвитку понятійного апарату категорії «економічна безпека підприємства» в вітчизняній літературі можна умовно розділити на наступні три етапи, які охоплюють наступні періоди: «період початкового формування поняття»: середина 90-х років минулого століття по 2007 рік; «період розвитку, стандартизації і узагальнення поняття»: з 2008 року по 2021 рік; «період актуалізації і доповнення поняття»: починаючи з 2022 року по теперішній час.

Розглянемо детально послідовність етапів і змін, які відбувалися у понятійному апараті цієї категорії протягом всіх періодів і проаналізуємо основні визначення. Перший етап розвитку понятійного апарату економічної безпеки пов'язаний з активним розвитком економічної думки, на фоні здобуття незалежності Україною і адаптації до нових економічних реалій і умов ринкової економіки. Саме важливість формування і розвитку цієї категорії пов'язана з глибокою кризою в економіці країни і масовим банкрутством вітчизняних підприємств, що актуалізувало наукову діяльність в цьому напрямку. Основними представниками науковців, що започаткували цей напрям є: О. Ареф'єва, І. Воловельська, В. Дикань, Г. Козаченко, Т. Кузенко, О. Ляшенко, О. Маковоз, С. Покропивний, В. Пономарьов, Н. Реверчук та С. Шкарлет. В цей період виникають перші ідеї і концепції, автори звертаються до наукових досліджень іноземних вчених. Основний акцент при формулюванні поняття ставиться на знатність підприємства захиститись від загроз, раціональне і ефективне використання наявних ресурсів для протистояння негативним зовнішнім викликам, спроможність системи підприємства до збалансованого і безперервного розвитку, а також гармонізація інтересів зі стейкхолдерами. Наведемо декілька прикладів визначень, які сформулювали науковці цього періоду.

Так, в роботі [1, с. 4], автори Г. Козаченко і В. Пономарьов дали визначення економічній безпеці підприємства як гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним,

суб'єктів зовнішнього середовища, що діють за межами підприємства.

С. Покропивний в роботі [2, с. 334], зазначає, що економічна безпека підприємства як певний стан корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технологій, техніки та устаткування) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування, динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішніх і зовнішніх негативних впливів (загроз).

Автор О. Ляшенко [3, с. 98] під економічною безпекою підприємства визначає стан ефективного використання ресурсів підприємства та існуючих ринкових можливостей, що дозволяє запобігати впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, а також забезпечувати його тривале виживання й стійкий розвиток на ринку, відповідно до обраної місії.

Колектив акторів О. Ареф'єва і Т. Кузенко [4, с. 18] сформулювали власне авторське тлумачення цієї категорії, як стану ефективності використання ресурсів підприємства та наявних ринкових можливостей, для запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам, із забезпеченням тривалого виживання та стійкого розвитку на ринку відповідно до обраної, господарюючим суб'єктом, місії.

Інший погляд на цю категорію сформувала Н. Реверчук [5, с. 21] і визначила її як систему активної захисту від можливих матеріальних, людських і фінансових втрат, у якій наявні можливі збитки, менші від встановлених норм.

Наступний період формування і розвитку понятійного апарату економічної безпеки можна охарактеризувати стандартизацією і узагальненням поняття. В цей період проводяться практичні дослідження на основі реальних даних. Понятійний апарат розширюється і уточнюється, відбувається процес стандартизації підходів до визначення та оцінювання економічної безпеки підприємства. Також на цьому етапі, понятійний апарат, сформований на початковому рівні, зазнає критики і реценції з боку фахівців, громадськості, представників бізнесу. При цьому основний акцент припадає на активну позицію захисту економічної системи підприємства за рахунок розвитку різних аналітичних інструментів і технологій. В цей період дослідники звертають увагу на необхідності забезпечення конкурентоспроможності, стійкого динамічного безперервного зростання, досягнення поставлених стратегічних цілей. До вчених-представників цього періоду, які зробили внесок у формування і розвиток понятійного апарату економічної безпеки підприємства, необхідно віднести: І. Баланюк, Н. Білошкурська, М. Білошкурський, Ю. Бровкіна, І. Венглюк, Н. Гапак, В. Гаркуша, Л. Гнилицька, Н. Дехтяр, О. Дейнека, Б. Дуб, Н. Єршова, Г. Єфімова, Г. Іващенко, В. Зайченко, Т. Зубко, О. Коваленко, С. Коваленко, Т. Корнієнко, Л. Корчевська, І. Лубенця, О. Ляшенко, М. Максимюк, С. Марущак, О. Мішин, С. Мішина, О. Петрина, Н. Прус, Г. Пухальська, О. Сосновська, А. Фалович, Г. Христич, А. Череп, І. Шевченко та О. Ярошенко. Розглянемо ключові приклади визначень авторів цього періоду.

Авторський колектив Г. Пухальська та Г. Христич [6, с. 198] сформулювали власне визначення категорії економічна безпека підприємства, як комплексне

поняття, яке включає відповідні системи інформаційно-аналітичного моніторингу, попереджувальних, профілактичних, поточних і прогнозованих заходів щодо впливу на можливі загрози та має за мету нейтралізацію можливих негативних наслідків. Автори стверджують, що даній категорії властиві наступні елементи: незалежність, стійкість, спроможність до саморозвитку, імовірнісний характер, цілеспрямованість, суперечливість, керованість.

В роботі А. Черепа і І. Лубенця [7, с. 65], автори дають таке визначення цій категорії, як відповідності конкурентних переваг, які обумовлені матеріальним, фінансовим, кадровим, технологічним потенціалом, організаційно-правовою структурою підприємства, його стратегічним цілям.

Інший авторський колектив Л. Корчевська та А. Деменська [8, с. 13], на основі розгляду визначень понятійного апарату, узагальнив, що економічна безпека підприємства – це міра гармонізації економічних інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища за умов гарантування захисту від дестабілізуючих чинників в конкретних геопросторово-часових координатах шляхом запровадження правових, фінансових, організаційних, технічних і соціально-психологічних заходів.

В роботі [9, с. 90] науковці О. Мішин та С. Мішина уточнили визначення поняття економічна безпека підприємства, як стан захищеності бізнес-процесів та їх ресурсного забезпечення, що сприяє уникненню або попередженню внутрішніх і зовнішніх загроз, що дозволяє забезпечити стабільне функціонування та розширене відтворення з мінімальними втратами для підприємства.

В роботі Н. Гапак [10, с. 63], авторка формулює поняття цієї категорії, як комплексну характеристику, що містить систему засобів забезпечення конкурентоспроможності та економічної стабільності, яка забезпечує захищеність всіх видів потенціалів підприємства від внутрішніх і зовнішніх загроз, та забезпечує стабільне функціонування, ефективний розвиток і потребує управління з боку керівництва підприємства.

В. Зайченко та С. Коваленко [11, с. 413] вважають, що економічна безпека підприємства є його станом, що характеризується стійкістю і рівновагою, захищеністю від зовнішніх та внутрішніх загроз і їх нейтралізацією, забезпеченням стабільного функціонування підприємства.

Інше тлумачення щодо цієї категорії дає Л. Гнилицька, в роботі [12, с. 43], як результат здійснення превентивних дій суб'єктами забезпечення на основі живання сукупності взаємопов'язаних обліково-аналітичних і контрольних технологій використання корпоративних ресурсів та узгодження інтересів усіх груп стейкхолдерів, що сприятиме невілюванню впливу загроз діяльності підприємства.

На думку Б. Дуб [13, с. 7], економічна безпека підприємства – це концептуальна категорія, яка визначає стратегічні рамки в управлінні загрозами і є сукупністю об'єктів, суб'єктів, функціональних складників, методики оцінювання та заходів (процесів та процедур) із забезпечення економічної безпеки підприємства, що використовуються ним задля найповнішого гарантування захищеності.

Третій період, в процесі розвитку понятійного апарату – це період актуалізації і доповнення поняття. Цей період можна охарактеризувати тим, що понятійний апарат доповнюється і адаптується до нових викликів і змін в економічному середовищі, політичних і соціальних перетворень, а також сучасних реалій воєнної агресії. Поняття стає більш комплексним та багатограним, основний акцент науковці роблять на розгляді економічної системи підприємства, як активної цілісної системи з властивостями емерджентності, детермінізму і коеволуції, яка здатна до адаптації, стійкого розвитку, самонавчання. До науковців-представників цього етапу треба віднести наступних: І. Босса, В. Голій, О. Голій, О. Гривківська, А. Джошуа, К. Дяченко, О. Заячківська, К. Зіненко, Т. Кобелева, Л. Ковальська, А. Крутова, Я. Мірошніченко, С. Мушнікова, О. Пристемський, В. Прохорова, Є. Рудніченко, А. Сакун, П. Фошій, І. Утрімова. Розглянемо приклади визначень цього періоду.

В роботах В. Прохорової, А. Крутової, К. Дяченко та С. Мушнікової [14; 36] економічна безпека підприємства розглядається як адаптивна система, що має відрізнитися від звичайної системи і дає змогу враховувати дестабілізовані чинники, упереджувати негативний вплив факторів ендегенного та екзогенного середовища, а також змінюватися і самонавчатися. На думку авторів цілісна система безпеки підприємства повинна мати такі властивості, як: емерджентність, детермінізм і реалізацію процесів коеволуції.

Інший колектив акторів А. Джошуа і Є. Рудніченко [15, с. 50] під економічною безпекою підприємства розуміє комплексну характеристику, що відображає стан який сприяє стабільному та максимально ефективному його функціонуванню і розвитку, підвищенню конкурентоспроможності, характеризується захищеністю та сприяє зменшенню негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на потенціал підприємства в умовах глобальних викликів і забезпечує досягнення стратегічних цілей бізнесу.

Л. Ковальська, В. Голій та О. Голій [16, с. 129] визначають економічну безпеку підприємства як комплексне поняття, що відображає сукупність різних аспектів діяльності підприємства і його здатність протистояти та створити захист від дестабілізуючих чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, забезпечуючи при цьому стійкість економічного розвитку через ефективне використання наявних та потенційних ресурсів.

На основі проведеного ретроспективного аналізу визначень, виділимо і обґрунтуємо ключові і найбільш важливі ознаки економічної безпеки підприємства. Це допоможе сформулювати авторське тлумачення цієї категорії.

По-перше, система економічної безпеки підприємства повинна бути активною, адаптивною та керованою системою. Активна система економічної безпеки передбачає наявність моніторингових та аналітичних механізмів і процесів, що передбачають постійне спостереження і прогнозування стану системи безпеки підприємства і його зовнішнього середовища. Це дає змогу підприємству вчасно реагувати на різні впливи як зовнішнього так і внутрішнього середовища. Також система економічної безпеки підприємства повинна мати адаптивний механізм, тобто підприємство повинно бути готовим швидко адаптуватись до змін.

Це передбачає гнучку стратегію, цілі, процеси і організаційну структуру, які адаптуються, відповідно до нових вимог і викликів. Крім того, наявність активного і адаптивного механізмів, передбачає, що система є керованою, тобто система економічної безпеки підприємства вимагає систематичного та цілеспрямованого управління. Керованість системою дозволяє системно здійснювати встановлення конкретних цілей, розробляти відповідні метрики, формувати плани дій щодо забезпечення діяльності підприємства, а також контролювати, відстежувати і коригувати дії.

По-друге, необхідною умовою економічної безпеки підприємства повинно бути включення механізму забезпечення динамічної стійкості функціонування підприємства для досягнення стратегічних цілей. Це пов'язано з тим, що динамічне зовнішнє середовище, постійно змінюється, створюючи нові виклики і генерує нові загрози. В цих умовах підприємству необхідно розробити та впровадити систему забезпечення стійкості. Механізм забезпечення динамічної стійкості повинен включати набір необхідних інструментів та засобів, а саме: систему моніторингу і прогнозування впливів і загроз; систему чітких планів і інструкції щодо дій на негативні події і загрози; гнучку організаційну структуру підприємства, яка дасть змогу швидко адаптуватися до змін, щоб, в свою чергу, захистити економічну систему підприємства від непередбачуваних подій, загроз різного характеру і масштабу, негативних впливів. Забезпечення динамічної стійкості підприємства дає конкурентну перевагу перед іншими підприємствами-учасниками ринку, вона дозволяє швидко і гнучко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі і адаптуватися під нові вимоги й можливості ринку. Також цей механізм дозволяє сформувати проактивний підхід до управління ризиками, тобто не лише реагувати на загрози, виклики і ризики, а ще прогнозувати їх і готуватися до них. Тобто це все дозволяє керівництву підприємством аналізувати динаміку розвитку підприємства і зовнішнього середовища, гнучко формувати і змінювати стратегічні цілі та покращувати процес прийняття рішень.

По-третє, необхідною умовою функціонування підприємства є наявність ресурсів. Можна стверджувати, що наявність ресурсів є критично важливою умовою його існування. Ресурси грають ключову роль не тільки у функціонуванні підприємства, але і в досягненні певних стратегічних, операційних і тактичних цілей. Без достатньої кількості необхідних ресурсів не можливе ефективне та стабільне функціонування підприємства. Ресурси є основою економічного потенціалу підприємства і грають ключову роль у розвитку і зростанні підприємства, це може відбуватися через реінвестування прибутку, фінансування проєктів розвитку і оновлення, інвестування в розширення виробництва, інновацій і ноу-хау, і т. п. Також ресурси грають компенсаторну роль в механізмі економічної безпеки підприємства, наявність необхідних ресурсів дає змогу підприємству протистояти загрозам і викликам, зберігаючи свій стійкий стан. Але деякі ресурси також можуть бути об'єктом захисту, що потребує розробки організаційних і технічних норм й заходів щодо їх захисту від втрати, витоку і несанкціонованого доступу, пов'язаними з економічними кризами, зміною ринкової кон'юнктури, конкурентному шпіонажу, кібератак, кадрової політики, технічних збоїв і т. п.

Тому до механізму економічної безпеки підприємства повинні бути включені аналітичні алгоритми і процедури моніторингу ресурсного потенціалу, критерії і показники оцінювання ефективності використання ресурсів, а також систему планів і набір заходів щодо забезпечення підприємства.

По-четверте, механізм економічної безпеки підприємства повинен включати різні стратегії подолання загроз і викликів. В залежності від характеру, об'єкту впливу, масштабів, ступеня непередбачуваності, і спрямованості загроз, можна обирати ту чи іншу стратегію. Серед базових стратегій подолання загроз економічної безпеки підприємства, можна виділити: страхування, уникнення загрози, зниження впливу загрози на економічний стан підприємства, повне прийняття загрози, чи їх трансфер. Включення комплексного підходу до управління загрозами в механізм економічної безпеки дає змогу забезпечити стійкий динамічний розвиток підприємства перед різноманітними викликами і загрозами в процесі його функціонування.

По-п'яте, економічна безпека підприємства повинна бути спрямована на запити стейкхолдерів, тобто широке коло осіб і організацій, які мають прямий або опосередкований вплив на діяльність підприємства і його економічну безпеку. Треба зазначити, що стейкхолдери прямого впливу є критично важливими для підприємства, тому що вони саме і є особами, чи групами осіб, які зацікавлені в забезпеченні підприємства і досягненні ним стратегічних цілей. Орієнтація економічної безпеки на стейкхолдерів дає змогу виявляти, попереджати чи зменшувати загрози для економічної безпеки підприємства. Врахування потреб і інтересів стейкхолдерів дозволяє підприємству розробляти гнучкі стратегії, які здатні адаптуватися під актуальні вимоги акціонерів, трудового колективу, клієнтів, замовників і інших зацікавлених сторін, що підвищує конкурентоспроможність підприємства. Також орієнтація на стейкхолдерів є важливим елементом в покращенні репутації і іміджу підприємства, що також впливає на стан його економічної безпеки. Тому, механізм економічної безпеки підприємства повинен включати наступні елементи: визначення і багатопараметричну класифікацію стейкхолдерів; розробку протоколів і інструкцій взаємодії зі стейкхолдерами; моніторинг і аналіз ефективності взаємодії зі стейкхолдерами.

За результатами узагальнення ключових і найбільш важливих ознак економічної безпеки підприємства, сформульовано авторське тлумачення цієї категорії. *Економічна безпека підприємства* – це активний стан захищеності економічної системи підприємства від негативних впливів внутрішнього та зовнішнього середовищ, що забезпечується ефективним використанням наявних ресурсів, а також комплексом заходів щодо ідентифікації, оцінювання та алгоритмів нейтралізації загроз різного характеру (зниження впливу, уникнення, прийняття чи трансферу загроз), з метою стійкого функціонування та динамічного розвитку підприємства, а також можливістю досягнення стратегічних цілей з урахуванням інтересів стейкхолдерів.

На основі узагальнення підходів, а також і визначеного власного тлумачення, можна сформувати загальну схему механізму економічної безпеки підприємства (рис. 1). Під механізмом економічної безпеки підприємства будемо розуміти сукупність взаємопов'язаних

Рис. 1. Схема взаємодії елементів механізму економічної безпеки підприємства

моделей, методів, інструментів, алгоритмів, правил, процедур, принципів та стратегій, що спрямовані на забезпечення захисту економічної системи підприємства від загроз різної природи, рівня і масштабу.

Як видно з рис. 1, всі елементи механізму взаємодіють між собою, їх взаємодія є ключовим аспектом в забезпеченні підприємства. Кожен елемент механізму виконує свою відповідну функцію і тільки за умови наявності зв'язків між всіма елементами, їх координації та синергії може бути забезпечений оптимальний рівень захищеності від загроз. Також, як видно зі схеми головну функцію у забезпеченні аналітики, щодо стану ресурсів, системи, стейкхолдерів, цілей і стратегій, забезпечує система моніторингу і прогнозування, вона поєднана зі всіма елементами механізму. Її функціями є розробка і відслідковування метрик, моніторинг, оцінка ефективності, аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища, контроль за виконанням, прогнозування.

Тому існує об'єктивна необхідність саме в розробці та вдосконаленні моделей та методів моніторингу, аналізу, діагностики економічної безпеки підприємства. Впровадження цих моделей і методів може допомогти підприємству попередити загрози та негативні впливи на економічний стан підприємства.

Висновки. Проведено ретроспективний огляд визначень категорії «економічна безпека підприємства». Означено періодизацію розвитку понятійного апарату цієї категорії. На основі проведеного ретроспективного аналізу визначень, виділено і обґрунтовано ключові і найбільш важливі ознаки економічної безпеки підприємства. Це допомогло сформулювати авторське тлумачення цієї категорії, сформувати загальну схему механізму економічної безпеки підприємства. Подальші дослідження будуть присвячені розробці і удосконаленню концепції аналітичного забезпечення діагностики економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел:

1. Козаченко Г.В., Пономарьов В.П. Економічна безпека підприємств: сутність і передумови формування. *Теорія та практика управління у трансформаційний період: зб. наук. праць*. 2001. Т. 3. С. 3–7.
2. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства. Київ : КНЕУ, 2001. 528 с.
3. Ляшенко О.М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
4. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. Київ : Видавництво Європейського ун-ту, 2004. 169 с.
5. Реверчук Н.Й. Управління економічною безпекою підприємницьких структур : монографія. Львів : ЛБІ НБУ, 2004. 195 с.

6. Пухальська Г.В., Христич Г.О. Економічна безпека підприємства: сутність та її складові. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2008. Т. 1, № 6. С. 197–200.
7. Череп А.В., Лубенець І.О. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1(5). С. 62–66.
8. Корчевська Л.О., Деменська, А.М. Концептуальні підходи до визначення економічної безпеки підприємства. *Бізнес-навігатор*. 2011. № 3. С. 10–15.
9. Мішин, О.Ю., Мішина, С.В. Сутність поняття економічна безпека підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. № 38. С. 86–92.
10. Гапак Н.М. Економічна безпека підприємства: сутність, зміст та основи оцінки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2013. Вип. 3(40). С. 62–65.
11. Зайченко В.В., Коваленко С.В. Економічна безпека підприємства: сутність та основні складові. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2013. Вип. 23. С. 410–414.
12. Гнйлицька Л. Основи економічної безпеки підприємства. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2013. № 7. С. 41–48.
13. Дуб Б.С. Система економічної безпеки підприємства: поняття та структура. *Управління проектами та розвиток виробництва*. 2016. № 4 (60). С. 5–18.
14. Прохорова В., Крутова А., Дяченко К. Економічна безпека підприємств України в умовах дестабілізаційного розвитку. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка*. 2022. Вип. 14(28).
15. Джошуа А., Рудніченко Є. Підходи до сутнісного наповнення категорії «економічна безпека підприємства». *Development Service Industry Management*. 2023. № 3. С. 47–55.
16. Ковальська Л., Голій О., Голій В. Економічна безпека підприємства: сутність, структура та механізм забезпечення. *Економічний форум*. 2023. № 1(1). С. 126–137.
17. Скачков О.М., Ревенко Д.С., Грищенко М.А. Адаптивний метод оцінювання рівня економічної безпеки підприємств на прикладі машинобудівного комплексу. *Радіоелектронні комп'ютерні системи*. 2013. № 3 (62). С. 133–139.

References:

1. Kozachenko H. V., Ponomarov V. P. (2001) Ekonomichna bezpeka pidpriemstv: sutnist i peredumovy formuvannya [Economic Security of Enterprises: Essence and Prerequisites for Formation]. *Teoriia ta praktyka upravlinnia u transformatsiyni period: zbirnyk naukovykh prats*, vol. 3, pp. 3–7.
2. Pokropyvnyi S. F. (2001) *Ekonomika pidpriemstva* [Enterprise economics]. Kyiv : KNEU. 528 p .
3. Liashenko O. M. (2003) *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia: monohrafiia* [Economic Security of an Enterprise: Essence and Mechanism of Ensuring: monograph]. Kyiv : Libra, 280 p.
4. Arefieva O. V., Kuzenko T. B. (2004) *Planuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv* [Planning of economic security of enterprises]. Kyiv : Vydavnytstvo Yevropeiskoho universytetu, 169 p.
5. Reverchuk N. Y. (2004) *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemnytskykh struktur : monohrafiia* [Management of economic security of business structures : monograph]. Lviv : LBI NBU, 195 p.
6. Pukhalska H. V., Khrystych H. O. (2008) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta yii skladovi [Economic security of an enterprise: the essence and its components]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 6, pp. 197–200.
7. Cherep A. V., Lubenets I. O. (2010) Kontseptualni zasady ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Conceptual foundations of economic security of enterprises]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*, vol. 1(5), pp. 62–66.
8. Korchevska L. O., Demenska, A. M. (2011) Kontseptua lni pidkhody do vyznachennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Conceptual approaches to determining the economic security of an enterprise]. *Biznes-navihator*, vol. 3, pp. 10–15.
9. Mishyn, O. Yu., Mishyna, S. V. (2012) Sutnist poniattia ekonomichna bezpeka pidpriemstva [he essence of the concept of economic security of the enterprise]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, vol. 38, pp. 86–92.
10. Hapak N. M. (2013) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, zmist ta osnovy otsinky [Economic Security of an Enterprise: Essence, Content and Basis of Assessment]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriia: Ekonomika*, vol. 3(40), pp. 62–65.
11. Zaichenko V. V., Kovalenko S. V. (2013) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta osnovni skladovi [Economic security of an enterprise: essence and main components]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 23, pp. 410–414.
12. Hnylytska L. (2013) Osnovy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Fundamentals of economic security of the enterprise]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt*, vol. 7, pp. 41–48.
13. Dub B. S. (2016) Systema ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva: poniattia ta struktura [Economic security system of an enterprise: concept and structure]. *Upravlinnia proiektamy ta rozvytok vyrobnytstva*, vol. 4(60), pp. 5–18.
14. Prokhorova V., Krutova A., Diachenko K. (2022) Ekonomichna bezpeka pidpriemstv Ukrainy v umovakh destabilizatsiinoho rozvytku [Economic Security of Ukrainian Enterprises in the Context of Destabilizing Development]. *Adaptyvne upravlinnia: teoriia i praktyka. Seriia Ekonomika*, vol. 14(28).
15. Dzhoshua A., Rudnichenko Ye. (2023) Pidkhody do sutnisnoho napovnennia katehorii «ekonomichna bezpeka pidpriemstva» [Approaches to the essential content of the category "economic security of an enterprise"]. *Development Service Industry Management*, vol. 3, pp. 47–55.
16. Kovalska L., Holii O., Holii V. (2023) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, struktura ta mekhanizm zabezpechennia [Economic security of an enterprise: essence, structure and mechanism of ensuring]. *Ekonomichni forum*, vol. 1(1), pp. 126–137.
17. Skachkov O. M., Revenko D. S., Hryshchenko M. A. (2013) Adaptyvnyi metod otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv na prykladi mashynobudivnoho kompleksu [An adaptive method for assessing the level of economic security of enterprises on the example of the machine-building complex]. *Radioelektronni kompiuterni systemy*, vol. 3(62), pp. 133–139.